

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

ГОТУЄМОСЯ ДО ЗНО

Якимчук М.Ю.

Діденко Н.М.

***ПРАКТИКУМ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ
СЛУХАЧІВ ПІДГОТОВЧИХ КУРСІВ НУВГП***

Навчальний посібник

Рівне 2021

УДК 81.161.2(075)

Я45

Рецензенти:

Овсієнко Л. М., доктор педагогічних наук, професор кафедри української мови Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка;
Кочубей А. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне;
Шийка С. В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне.

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету водного господарства та природокористування.

Протокол № 3 від 26 березня 2021 року.

Якимчук М. Ю., Діденко Н. М.

Я45 Практикум з української мови для слухачів підготовчих курсів НУВГП : навч. посіб. [Електронне видання]. – Рівне, 2021. – 67 с.

ISBN 978-966-327-503-1

У посібнику подано практичні завдання, розраховані для слухачів підготовчого відділення НУВГП, а саме: старшокласників, випускників загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв, усіх, хто готується до зовнішнього незалежного оцінювання з української мови. Поданий матеріал сприяє вдосконаленню практичних умінь і навичок учнів. Вправи і завдання розроблено на основі «Практикуму з правопису української мови» І. П. Юшука.

УДК 81.161.2(075)

ISBN 978-966-327-503-1

© М. Ю. Якимчук, Н. М. Діденко, 2021

© НУВГП, 2021

ЗМІСТ

Передмова		5
МОДУЛЬ I		
ФОНЕТИКА. ГРАФІКА. ОРФОЕПІЯ. ОРФОГРАФІЯ		6
Заняття 1	Фонетика як розділ мовознавчої науки про звуковий склад мови	6
Заняття 2	Правопис і зміни приголосних	9
Заняття 3	Зміни приголосних. Правопис іншомовних слів. Вживання великої букви	13
МОДУЛЬ II		
ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ. БУДОВА СЛОВА. СЛОВОТВІР		16
Заняття 4	Лексикологія. Фразеологія	16
Заняття 5	Будова слова. Словотвір	18
МОДУЛЬ III		
МОРФОЛОГІЯ. ПРАВОПИС		20
Заняття 6	Іменник як самостійна частина мови	20
Заняття 7	Прикметник як самостійна частина мови	23
Заняття 8	Числівник як самостійна частина мови	26
Заняття 9	Займенник як самостійна частина мови	30
Заняття 10	Дієслово як самостійна частина мови	33
Заняття 11	Дієприкметник і дієприслівник як особливі форми дієслова	35
Заняття 12	Прислівник як самостійна частина мови	38
Заняття 13	Службові частини мови	40
Заняття 14	Частка як службова частина мови. Вигук	42
Заняття 15	Підсумкова робота	45
МОДУЛЬ IV		46
СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ		46
Заняття 16	Словосполучення. Речення	47
Заняття 17	Просте двоскладне речення. Головні члени речення	49
Заняття 18	Другорядні члени речення	50
Заняття 19	Односкладне речення. Просте ускладнене речення	52
Заняття 20	Просте ускладнене речення	
Заняття 21	Складне речення. Складносурядне і складнопідрядне речення	54

Заняття 22	Безсполучникове складне речення. Складне речення з різними видами зв'язку. Способи відтворення чужого мовлення	56
Заняття 23	Підсумкова робота	59
МОДУЛЬ V		
СТИЛІСТИКА. РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ		
Заняття 24	Стилістика	61
Заняття 25	Розвиток мовлення	63
Заняття 26	Методика написання власного висловлювання.	
	Підсумкова робота	65

Передмова

Процеси перебудови в Україні обумовили нові тенденції в розвитку освіти. Саме тому одним із актуальних завдань є своєчасне забезпечення старшокласників (абітурієнтів) і викладачів необхідним навчально-методичним матеріалом. Турбота про молодь, формування її творчої особистості визначає шляхи розвитку різних галузей суспільства, сприяє інновації та підвищенню своєї державної конкурентоспроможності. Для того щоб мати можливість бути затребуваним, уміти спілкуватися на певному рівні, рекламувати себе і в майбутньому продукцію своєї фахової діяльності, захищати свої права тощо, вважаємо, що слід бути всебічно розвинутою особистістю, яка правильно пише, грамотно висловлює свої думки, знає культуру української мови.

Посібник вигідно вирізняється з-поміж інших, оскільки не лише містить матеріали для роботи в аудиторії, а й надає можливість абітурієнтам самостійно організувати свою підготовку; посібник розрахований на випускників загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв, усіх, хто готується до ЗНО з української мови.

Слід відзначити варіативність вправ. Наголос зроблено на складні випадки українського правопису й основні правила пунктуації.

Посібник може бути використано не лише старшокласниками для підготовки до ЗНО, а й учителями навчальних закладів різного типу.

МОДУЛЬ I
ФОНЕТИКА. ГРАФІКА. ОРФОЕПІЯ. ОРФОГРАФІЯ

ЗАНЯТТЯ № 1

**Фонетика як розділ мовознавчої науки
про звуковий склад мови**

План

1. Алфавіт. Наголос. Співвідношення звуків і букв
2. Основні випадки уподібнення приголосних звуків
3. Спрощення в групах приголосних
4. Основні випадки чергування у-в, і-й
5. Правопис літер, що позначають ненаголошені голосні [e], [u], [o] в коренях слів

ВПРАВА 1

Діагностичний зріз «Перевір себе». Зніміть риску, замість крапок уставте пропущені літери. Перевірте написання

Св..ято (Д, д)ень вчителя, (К, к)абінет (М, м)іністрів (У, у)країни,
між..яр..я, раз/у/раз _____, уві/сні _____, мен..ший, (Г,
г)али(ч, чч)ина, пів/ящика _____, ч(и, і)пси, брави(с, сс)(і, у)мо,
моло(д, дд)ю, _____, чотир..ма, _____, по/соціал/демократичному
_____, на/жаль _____, (с, з)питати
_____, з/роду/віку _____, супер/учень
_____, рік/другий _____, спор(т, тт)овари,
все/ж/таки _____, хто/зна/коли _____, (Б, б)оги,
двадцяти/п..яти/мільйонний _____, ро(з,
с)в..язок, (л, лл)..яний, де/хто _____, по/можливості
_____, (з, с)/під/лоба _____, на/зустріч доли
_____, як/най/кра(жч, щ)е _____,
вище/згаданий _____, немов/би/то _____,
всього/на/всього _____, (М, м)айдан (Н, н)езалежності
пів/Рівного _____, (Б, б)ібля, із/за лісу _____, (ВУЗ, вуз)
військово/спортивний _____, (П, п)рокрустове _____, лаже
_____, їй/Богу _____, св..яще(н, нн)ик, _____, на/жаль, _____, в/усі/біч
_____, народно/демократичний _____,
будь/ласка _____, міні/маркет _____

торф.яний, не/зліче(н,нн)ий _____, кі(сл, стл)явий,
контр/адмірал _____.

ВПРАВА 2

Подані слова розташуйте за алфавітом.

- 1) *Машина, марганець, мито, місто, мести, машинопис, мука, м'яч.*
- 2) *Відчай, відгук, вірність, вирій, вигук, відписати, відгомін, вода, водний.*

ВПРАВА 3

Випишіть слова з наголосом на ДРУГОМУ складі

Олень, фартух, осока, феномен, одинадцять, спина, вимога, слізьми, бюлетень, щавель.

ВПРАВА 4

Поставте наголос у словах.

Черговий, псевдонім, ознака, кропива, алфавіт, осока, літопис, байдуже, ідемо, підуть, показ, помаленьку, дихання, мабуть, ненависть, близький, одинадцять, текстовий, приятель.

ВПРАВА 5

Випишіть слова у яких букви **я, ю, є** позначають два звуки.

Нюанс, черв'як, ювілей, різьбяр, гріють, леться, ялина, бюджет, мільярд, боснієць.

ВПРАВА 6

Випишіть слова у три колонки з приголосними: 1) твердими; 2) пом'якшеними; 3) м'якими.

Олень, статуя, місто, іржавіти, розпірка, імпорт, горошина, ознака, середина, ілюзія, ярмарковий, випадок, літопис, жінка, алфавіт, елітарний, текстовий, симетрія, начинка, проділ, яблуко, осетер, жовток, оберт, командир, весняний, узимку, їжак, уподобання.

У підкреслених словах поставте наголос. Назвіть 2 слова, які мають подвійний наголос.

Ключ. З перших букв має скластися афоризм Ліни Костенко.

ВПРАВА 7

Слова запишіть підряд у три колонки: 1) звуків більше, ніж букв; 2) звуків і букв порівну; 3) звуків менше, ніж букв.

Інноваційний, опалювати, азалія, звіщувати, діяльний, пестливий, нищити, озброєність, автомобіль, адміністрація, снитися, миришся, виїзд, павільйонний, бджілка, ум'ятина, авокадо, життєпис, розм'яклий, зап'ястний, іменник, огнище, айва, безжурний, номінація.

Ключ. З других букв виписаних слів має скластися початок афоризму Г. Сковороди: «...пізнавай невидиме».

ВПРАВА 8

Уставте, де потрібно пропущену букву. Випишіть слова, де спрощення в групах приголосних треба позначити на письмі.

Мес..ник, випус..ний, реміс..ник, невіс..чин, форпос..ний, особистіс..не, влас..не, африка..нський, балас..ний, розтис..нутися, отаман..ський, совіс..ний, товарис..ький, експрес..ний, еквадо..рський, люд..ськість, етнологіч..ний, міжособистіс..ний, с..нара, екіпаж..ний, аген..ство, намі..сник, шіс..надцять, тиж..невий, вис..нути, автор..ство, контраст..ний раді..сний, ненавис..ний, оцас..ливити, бандурис..ці, реміс..ник, автобус..ний, запи..сник, окіс..ний, мас..ний, тос..но, злі..сний, двотиж..невий, улес..ливий, кіс..ці, швидкіс..ний, пес..ливий, студен..ство, аванпос..ний, екс..клюдив, юна..цтво, навми..сне, турис..ський, хворос..няк, аген..ство, австралій..ський, роз..ріджувати, очис..ний, протес..ний, контекст..ний доброс..ний, учас..ник, пропус...ний, хвас...нути.

Ключ. З перших букв виписаних слів має скластися вислів І. Франка.

ВПРАВА 9

Випишіть словосполучення, у яких дотримано правила чергування у – в.

- 1) Зустріч у піцерії; 2) замовити каву в бариста; 3) випити молоко уранці;
- 4) прийшла ввечері; 5) весілля в Києві; 6) розмовляти українською у Відні;
- 7) залишив у спокої; 8) не розібралася в правилах; 9) забути пальто удома;
- 10) ненароком вздріти; 11) поспішити у Полтаву; 12) відвідати у вівторок;
- 13) відпочивав в Уругваї; 14) у нашій школі; 15) вже потрібно прочитати;
- 16) навчатися у коледжі; 17) прочитати в вікіпедії; 18) знайти в вайбері;
- 19) запросити в фірму «Імідж»; 20) працювати в Верховній Раді України;
- 21) прийти у Володимирський собор; 22) вітчим в Одесі; 23) зайти у свій будинок;
- 24) Іван у вагон; 25) Мирослава в вітальні; 26) Йосип у спортзалі;
- 27) учні в класі; 28) у Ольги день народження; 29) у нашій школі;

30) зустрінемося в «Форі».

ВПРАВА 10

Запишіть словосполучення, у яких не дотримано правила чергування і – й.

- 1) любов і ненависть; 2) Петро і Оксана; 3) батьки і діти; 4) і зустрілися вони; 5) весело й цікаво; 6) розмовляти й писати; 7) Оксана й Ярослав; 8) в океані; 9) Ірина й Олексій; 10) ніч і день; 11) Тернопіль й Вінниця; 12) й весело стало; 13) і знову канікули; 14) ти й Якова запросив; 15) по-перше, й Василь це знав; 16) отже, і пішли вони; 17) й Остап зацікавив; 18) й потрібно це знати; 19) мабуть, і я піду в театр; 20) Марія й Микола; 21) й потрібно записати; 22) ранок й день; 23) і підписали; 24) й закінчилися уроки; 25) і ранок, і ніч; 26) гори й озера; 27) ймовірно так; 28) колись й ти напишеш; 29) Леся й Яніна; 30) весело й яскраво.

ЗАНЯТТЯ № 2

Правопис і зміни приголосних

План

1. Правила вживання апострофа
2. Правила вживання м'якого знака
3. Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних і збігу однакових приголосних
4. Правопис префіксів і суфіксів

ВПРАВА 1

Слова запишіть у дві колонки: 1) зі вставленим апострофом; 2) без апострофа.

Моркв..яний, різдв..яний, ін..екція, духм..яний, серм..яга, медв..яний, тьм..яний, дзв..якнути, цв..ях, пір..я, Лук..янчук, відв..язати, подвір..я, під..юджувати, б..юлетень, Мін..юст.

ВПРАВА 2

Випишіть лише слова з апострофом.

Р..єпін, св..то, вар..яг, кам..яний, різьб..яр, розп..яття, медв..янка, р..яска, арф..яр, Солов..яненко, тьм..яний, ар..єрґард, з..явитися, Мін..юст, Св..ятослав, аб..юрація, голуб..ятко, ар..єрцена, невід..ємно, невідв..язний, ател..є, б..язь, кан..йон, мад..яр, яструб..ятко, дит..ясла, О..Коннор,

Навчальне видання

*Якимчук Мирослава Юріївна
Діденко Наталія Миколаївна*

**ПРАКТИКУМ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ
СЛУХАЧІВ ПІДГОТОВЧИХ КУРСІВ НУВГП**

Навчальний посібник

Технічний редактор

Г.Ф. Сімчук

*Видавець і виготовлювач
Національний університет
водного господарства та природокористування
вул. Соборна, 11, м. Рівне, 33028.*

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції РВ № 31 від 20.04.2005 р.*